

Scheer Róbert

Nagyanyám könnyebb álmot ígért

Női sorstalanság

Scheer Róbert

Nagyanyám könnyebb álmot ígért

Női sorstalanság

KAS Kiadó, 2025

Szerkesztette:

Lukács Tamás

Harle Tamás

A borítógrafikát

Weiler Péter készítette a mesterséges intelligencia segítségével

A könyvben szereplő fotók és egyéb archív dokumentumok forrása:

a Scheer család archívuma, valamint *Robert Scheer Pici* címmel
német nyelven megjelent könyve (Marta Press – 2016)

A szerzőről készült fotó: Ami Siano

ISBN 978-615-6915-01-6

Minden jog fenntartva

© KAS Kiadó, 2025

© Scheer Róbert, 2025

Hol voltál, Isten?

Harminchárom kiló

Augusztus 18., 1945.

Meisels Erzsébetnek hívnak, huszonegy éves vagyok. Lesoványodtam, alig harminchárom kilót nyomok. A hajam négycentis. Kockás kórházi köntöst viselek, nincs is más öltözetem. Lábamon elnyűtt cipő, arcomon kimerültség. Még nem volt alkalmam tükörbe nézni, tán csak a szememben maradhatott némi emberi vonás.

Magamban tartom a gondolataimat, csak ez marad nekem, amit senki sem vehet el tőlem. Pedig megpróbálták elrabolni azokat is. Elvesztettem a családomat és mindent, ami fontos számomra, de a gondolataimat nem tudták megszerezni.

Vonattal utazom keletre, hazafelé.

Haza.

Mellettem ül egy jóképű férfi, harmincnégy-harmincöt lehet, hullámos fekete hajú, bőre barna. Ragyogó fogai vannak, karja izmos, válla széles, a dereka karcsú. Fehér nadrágot és rövid ujjú trikót visel.

Mit akar tőlem?

* * *

Egy hét elteltével megcsókol Budapesten. Az amerikaiak szabadították fel Welsben. Cukorkát és más tápláló élelmiszereket kapott, tejkonzervet is. Állapota javult, majd idővel munkába állt egy tisztiszabóságon.

– Összeházasodunk – jelenti ki.

– Hogy kérem?

– Mi ketten összeházasodunk.

* * *

Prága felé tartva hallom először a nevét, pontosan nem tudom, mikor, mivel teljesen elveszett az időérzésem. Hirtelen egy koncentrációs táborban megjelölt fiatalember jelenik meg a fülkénkben.

– Silberstein Dezső vagyok – mutatkozik be.

Szilágysomlyóról származik. Megkérdezi, honnan jövünk én meg a társaságom, és hová tartunk. Amikor elmondom, hogy nagykárolyi vagyok, azt válaszolja, hogy van egy barátja, aki onnan származik, a neve Scheer Izidor.

– Ismeri őt?

– Nem – felelem, és megrázom a fejem. – Most hallom először ezt a nevet.

Nagykárolyi állomás

Ma van a nővérem, Leona házassági évfordulója, eszembe jutott. Pont tíz évvel ezelőtt, 1935. augusztus 18-án kötött házasságot. Hol lehet most? Hol vannak mindannyian? A vonat megáll. Ki kell szállni. Az unokatestvérem, Kató az első, akit a peronon látok.

Izidortól, aki feleségül kíván venni, már búcsút vettem.

– Viszlát – mondta, és rám mosolygott.

Tizenhárom évvel idősebb nálam. Elveszítette a feleségét és a fiát.

Az ő családja...

Az én családom...

Néma maradok, és nem viszonzom a mosolyát. Nincs okom mosolyogni. Nem tudom, képes leszek-e még valaha nevetni.

Bizonytalan léptekkel haladok. Mintha álmovilágban élnék. Mintha távolról hallanám Kató és nővére, Tubi hangját, akik április óta otthon vannak a régi lakásban. Olyan érzés, mintha alagútban lennék, egy hang szól hozzám, és igyekszem figyelni rá.

– Tubi már vár ránk – mondja Kató mosolyogva.

Szeretném viszonzni a mosolyát. De nem tudom megtenni. A láger kiölte belőlem az emberi érzéseket, a szeretetet, a ragaszkodást, az együttérzést és mindent, ami jó. És amikor szabad lettem, nagyon nehéz volt ismét érző emberré válni, azzá, aki voltam 1944 előtt, aki sok szeretetet kapott és adott.

– Már közel vagyunk – mondja ő ismét.

Nem vagyok képes pontosan meghatározni, hogy éppen megyünk vagy állunk. Olybá tűnik, mintha jelenleg nem is itt lennék. De valójában itt vagyok! Hol is?

* * *

Otthon vagy, Erzsébet, otthon. Nagykárolyban. Amikor Auschwitzba deportáltak, Magyarország volt. Most pedig Románia.

Emlékszel még?

* * *

Hallom a két testvért, Katót és Tubit, ahogy beszélnek hozzám. A hangok távolinak érződnek, mintha máshol lennének, egy másik bolygón, egy másik világban – a tegnapi világban, amely már nem létezik. Minden megváltozott. Minden másképp fog alakulni. Minden.

– Erzsike?

– Igen – válaszolom bágyadt hangon.

– Budapesten voltál... – mondja Tubi.

Budapest... igen, emlékszem.

A pokol

Úgy érzem, elnyel a világ. Homályosan látok, minden ködös... sötét... szürke. Ez rémálom, ami hagymaszaggal jár.

Mert zsidó vagyok, és számukra nem számítottam embernek. Ki akartak irtani minket. Tehervagonba zártak engem és a családomat, valamint másokat a gettóból... Miért? Mit ártottunk nekik? Ezt a kérdést tettem fel apámnak egy évvel ezelőtt.

– Mit ártottunk, hogy ennyire gyűlölnék?

Apa... hol vagy most?

Szeretlek...

* * *

Minket kicsinnyé és jelentéktelenné tettek, kevesebbnek tartanak bennünket embereknél.

Könnycsepp gördül le az arcomon, aztán még egy-egy apának és anyának. Meglep, hogy még mindig képes vagyok sírni... hogy még mindig vannak érzéseim... hogy még mindig élek.

* * *

Csak ne apára és anyára gondolj. Valami másra.

* * *

A pokol. Auschwitz. Hogyan élhettem túl? Miért én? Miért éppen én? Hol vannak a többiek? Azt hiszem, füst. Felhők, ég. Éter. Semmi. Már nincsenek. Voltak, és már nincsenek. Arcok, mint szellemek.

Árnyak.

Fantomok.

Mindez történelem lesz. Egykor az emberek ezt fogják mesélni. Én nem teszem. Számomra ez nem történelem. Ami megtörtént, az számomra valóság. Valóság. Amíg élek, emlékezni fogok rájuk: azokra az emberekre, akiket a történelem szele a levegőbe fúj, mert a krematórium tüze füstté változtatta őket. A felszabadulás számomra nem jelent örömet. Miért éppen én? Mindig bűnösnek fogom érezni magam... hogy túléltem.

A pokol. Auschwitz. Sosem múlik el az ürességérzet, soha. Az üresség bennem él, mint azok az arcok, amik már nincsenek, azok a szemek, amik már nem látnak. Családom hamvaira gondolok.

* * *

Nem tesz szabaddá a szabadulás. Sosem leszek szabad. Egy részem mindig fogoly marad, bármily messze leszek is a tábortól. Már most tudom. Mégis folytatni fogom az életemet – a heves büntudat fájdalmával küzdve, hogy életben maradtam. Soha nem tudom majd elhessegetni a fájdalmat. Büntudat gyötör az életben maradásomért mindaddig, míg meg nem halok. Ez az én bűnöm, minden túlélő bűne. Habár nem vagyok felelős az ember-

társaim ellen elkövetett gyilkosságokért, mégis bűnösnek érzem magam. Ennek ellenére élni fogok! Családot alapítok, gyermekeim lesznek.

Mert elveszítettem a családomat: apámat, anyámat, három nővéremet és... nem... az öcsém még él. Ebben hinnem kell. Ő az utolsó reményem. Béluska és én együtt leszünk, és új életet kezdünk. Romokból fogunk építkezni. Támogatjuk egymást.

Nélküle... nem... ő még él!

Mi ketten túléljük, mi vagyunk az egyetlenek a családban, akiknek ez sikerült: Béluska és én.

Együtt. Otthon. A család házában, kis városunkban, Nagykárolyban, Romániában. Otthon... milyen szép szó ez!

Ha tudnék nevetni, megtenném, de csupán sóhajtok, és azon tűnődöm, mit is gondolok valójában. Jó érzés tudni, hogy még mindig képes vagyok gondolkodni, de nevetni? Szeretni? Ürességet érzek magamban – bárcsak sírhatnék! Létezem, mégis úgy érzem, mintha nem léteznék. Ellentmondás? Nem.

Levegőt veszek.

A légzés természetes módon zajlik, semmiféle erőfeszítést nem igényel. Ez sem ellentmondás.

Nincs többé otthonom.

Mi is az?

Szavak, mint például az otthon... Nem szeretnék egyetlen túlélő lenni. Várom Béluskát, ő pedig el fog jönni hozzám. A többiek eltűntek, örökre eltűntek. Csupán nekem és Béluskának van lehetőségünk erre: testvér és testvér – a szabadultak, a boldogtalanok – még életben vagyunk. Ráadásul éveim számát tekintve fiatal vagyok, alig huszonegy.

* * *

A vonat zötyög, fázom, és elnehezül a szemem. Homályos képek jelennek meg előttem: látom magamat, másokat is – a szemüket... az arcokat... hangokat... színeket... illatokat... ízeket... a konyhát... hagymaillat terjeng körülöttem...

A szabadság illata

Látom a két unokatestvéreimet. Mosolyognak, de az arcuk aggodalmat sugall. Budapest. Igen, emlékszem. A felszabadulás után vonattal Prágába utaztam, majd Budapestre.

De sorjában...

A felszabadulás Malchowban ért. Amit látok, világos és tiszta, nem homályos. A színek azonban elmosódottak, akár egy régi, megsárgult fényképen. Emlékek: béke és halál. Mindez a lelki szemeim előtt bontakozik ki fokozatosan, mintha lassított felvétel lenne, majd egyre gyorsabban folytatódik: elkezdődik a film, egyik kép váltja a másikat – mozgóképek vetülnek elmém vásznára.

Ez az én történetem, de nem csupán az enyém.

Korábban szívesen jártam moziba Ilonával, a testvéremmel.

– Igyál egy korty vizet – mondja unokatestvérem, Tubi. – Olyan sápadt vagy, mintha szellemet láttál volna.

Szellemeket nem láttam, gondolom, a poklot viszont igen. Ha létezik pokol, akkor azt megtapasztaltam. Hol voltál, Isten?! Elhagytál engem, most pedig én hagylak el téged. Hol voltál a borzalmak idején? Gyerekek, nők és férfiak milliói szenvedtek el terrort.

Családom vallásos volt, ugyanakkor nem fanatikus, ortodox zsidó neveltetésben részesültünk, és hittünk Istenben, sosem kételkedtünk! Isten ott volt velünk, és létezett számunkra.

Túlságosan sokat szenvedtem ahhoz, hogy higgyek egy olyan Istenben, aki ennyi rosszat engedett megtörténni a Földön anélkül, hogy beavatkozott volna – megtehetette volna! Megmenthette volna az ártatlanokat: a családomat, gyermekeket, nőket, férfiakat, időseket és fiatalokat. Apám mindig is hangoztatta: Isten mindent megtehet! Ha valóban így van, miért engedte meg mindezt? Miért? Miért? Bár e dolgokból keveset értek, már tudom: valaha hittem benne, de mostanra elveszítettem a hitemet is.

Számomra te halott vagy, Isten.

– Igyál – mondja Tubi újra.

Átveszem a poharat, és iszom.

Olyan élőnek érzem magam, mint Isten.

Úton

1945. május 15-én elindulok. Körülbelül húsz nő társaságában Malchowból tartunk hazafelé.

Haza... hol található a hazám? Mi is valójában a hazám?

Lassan haladunk, állapotunkból kifolyólag csak ennyire tellik, és alig két kilométert megtéve máris pihenőt kell tartanunk egy országúti bombagödör mellett.

Eddig egyetlen emberrel sem találkoztunk. Van közöttünk egy marosvásárhelyi testvérpár, Neufeld Zsuzsi és Baba, velem egyidősek lehetnek, de eddig nem ismertem őket.

Észrevesszük, hogy nem messze az úttól egy körbekerített épület-együttes található, nyilvánvalóan egy tanya. A birtokhoz közeledve négy sírt pillantunk meg az udvarban.

– Jó kezdés – suttogjuk, majd belépünk a főépületbe.

A halál mindenütt jelen van. Leselkedik. Akár egy ragadozó.

Az épület hatalmas konyhájában meglepetésünkre más túlélőkre bukkanunk. Kiderül, hogy a gazdaság menedékként szolgál azok számára, akik a táborokból kiszabadulva hazafelé igyekeznek. A gazdaságot egy orosz nő irányítja. Nem tűnik katonának, nem visel egyenruhát.

A konyhában hosszú, masszív lóca áll, azon friss tejjel teli zománcozott vödörök sorakoznak. Azt mondják, ha megszomjazunk, csak tejet igyunk.

A kamrába vetett pillantás olyan érzést kelt bennem, mintha a mennyországba kerültem volna: a plafonról rengeteg füstölt kolbász, egész tábla szalonna meg sonka lóg rudakon. Úgy tűnik, a gazdaság semmiben sem

szenved hiányt, még tehenészet is van. Noha a háború csupán néhány napja ért véget, a birtok nyilvánvalóan megmenekült a fosztogatástól.

Mivel rendkívül gyenge állapotban vagyok, az étellel teli kamra ellenére nem sok lelkesedést tudok tanúsítani. Eszem egy kicsit, hogy csillapítsam éhségemet, majd kimerülten leheveredek egy bokor tövébe pihenni. Este a többieknek keresniük kell engem. Nem tudnak felébreszteni, így behúznak a házba, hogy ott aludjak tovább.

A másnap reggelre már halványan emlékszem.

Mivel továbbra is nagyon gyengének bizonyulok, és alig reagálok, az orosz gondnoknő maga mellé ültet a lovas kocsijára, és visszahajt velem Malchowba. A németek a visszavonulás során felrobbantották a vas hídfőt, de olyannyira sekély a víz, hogy a híd romjain viszonylag könnyen át lehet lábalni a túlpartra. Nekem azonban két német járókelő segítségére van szükségem, akik elkísérnek a kórházba. Ott az orosz gondnok azonnali időpontot biztosít számomra. A doktor kérdéseire gépiesen válaszlok, anélkül hogy teljes mértékben megérteném azok jelentését, csupán annyit érzékelek, hogy hív egy nővért, aki levetkőztet, megmosdat, és valószínűleg egy barakkban helyez el. Tudom, hogy egyszer csak kényelmes ágyban találtam magam – majd ezt követően hirtelen semmi...

Sötétség.

Üresség.

Semmi.

Amikor felébredek, ráeszmélek, hol is vagyok, és örömömre meglátom a két marosvásárhelyi testvért, Zsuzsit és Babát: ők is visszatértek Malchowba, mivel túlságosan kimerültek voltak, és sajnálták, hogy teljesen magamra hagytak.

Másnap reggel egy vidám és energikus ápolónő lép be a kórterembe a reggelivel. Amikor a tagbaszakadt, pirosposzgás asszony észreveszi, hogy ébren vagyok, és tudunk beszélgetni, láthatóan megörül. A reggelink vajjal megkent nagy karéj fehér kenyérből és nagy csésze tejeskávéból állt. Legnagyobb örömömre rettek is piroslik a tányéron. Annyira fellelkesít a váratlan látvány, hogy önkéntelenül felkiáltok:

– Nézzék csak! Tavaszi retek!

A két testvér azonban roppant higgadtan reagál, már-már közömbösen közli, hogy ez nem újdonság számukra, immár negyedik napja jár retek a vajás kenyér mellé.

– És én miért nem kaptam eddig? – kérdezem.

Tájékoztatnak, hogy eddig mindig elutasítottam, amikor az ápolónő felém nyújtotta a reggelizőtálcát a retekkel. Ekkor értem meg igazán, hogy az elmúlt három napot valamiféle éber kómában töltöttem. Semmire sem emlékszem, sem fájdalomra, sem gondolatokra, sem érzelmekre.

Semmire.

Ürességre.

Sötétségre.

Álomra.

Melegségre.

Szeretetre.

Anyára.

Egyetlen álmomra emlékszem: otthon voltam, és az udvart sepregettem, láttam az otthoni személtálat. Édesanyám átölelt, éreztem karja melegét. A hatalmas szeretet érzésével ébredtem fel, de ez hamarosan végtelen szomorúsággá változott, amikor rájöttem, hogy soha többé nem élvezhetem édesanyám ölelését.

A kedves, teltkarcsú nővér minden reggel mosollyal az arcán lép be a kórterembe és kíván jó reggelt. Egy tálcán színtelen folyadékkal töltött kupicákat hoz, amelyeket kioszt mindannyiunknak.

– Itt a snapsz! – jelenti ki vidáman. Jól értesült források szerint ez ópium, amit hasmenés ellen alkalmaznak. Talán így is lehet.

Kórházi szobánk egy szimpla faházban van, amelyenből több is körülvéshi a zsúfolt főépületet. Nyolc ágy áll benne. A marosvásárhelyi testvérek mellett itt találkozom két lengyel lánnyal is, Berkovits Majával és Lolával, akikkel együtt raboskodtam a rechlini táborban. Ezenkívül jelen van egy szlovák cigány asszony meg a tizennégy éves lánya is, szintén

túlélők, továbbá egy fiatal német lány a gyönyörű szőke copfjával, aki minden áldott nap időt nem kímélve, odaadón ápolja a haját.

A kedves, de határozott ápolónő naponta odalép az ágyamhoz, hogy megmasszírozzon. Olajos koncentrátumot önt a kezébe egy nagy gyógyszer-tári üvegből, majd összedörzsöli, amíg fel nem habzik. Ezt követően megkezdí figyelmes masszázst, és közben folyamatosan rácsodálkozva a tényre többször felkiált, hogy még sosem látott ilyen sovány nőt, mint én.

Nagyon lassan erősödöm, és fokozatosan hízom. A fekvés és a gondoskodás révén úgy tűnik, hogy hónapok óta először elviselhetővé válik láb- és hátfájásom.

Nem tudom, milyen betegségekben szenved a többi nő. Még a saját orvosi diagnózist sem ismerem.

Heteken keresztül lázas voltam, míg végül elvesztettem az eszméletem a tanyán. Szinte minden akut betegség tünete esetén tifusra gyanakodnak. Én viszont nem észlelem magamon a másoknál előforduló tüneteket, például a kiütést és hasmenést, és nem tapasztalom a tipikus tudatzavarokat sem. Mindazonáltal annyira gyenge vagyok, hogy még a kórházban is hetekig csak nehezen tudok saját erőmből elmenni a mosdóig.

Egy idő után két fájdalmas, váladékkal telt kelés jelenik meg a hónaljamban, ezért az ápolónő elvisz az ambulanciára. A kezelőorvos tájékoztat, hogy műtétre van szükség az eltávolításukhoz, lehetőség szerint már holnap.

Szerencsém van azonban, mert az operáció előtti éjszakán hirtelen úgy érzem, hogy már nem lüktetnek a kelések. Ezzel egy időben észreveszem, hogy meleg folyadék csordogál végig a felsőtestemen: maguktól felfakadtak a kelések. Amikor az orvos megtisztítja és fertőtleníti a két helyet, rosszul leszek a fájdalomtól.

A nyár beköszöntével annyira felmelegszik a barakkban a levegő, hogy reggeltől estig szinte egyfolytában nyitva tartjuk az ablakokat. Egyik délután szenderegésemből felébredve felülök, és a szőke német lányra pillantok, aki rémülten mered az ágyamnál lévő ablakra. Ekkor veszem

észre, hogy egy orosz katona leselkedik az ablakon át, majd felpattan a párkányra. Elsőként a szlovák asszony reagál: felkiált, hogy itt tifuszos nők vannak, és takarodjon.

Nem tudom, hogy a fertőzéstől való jogos félelemnek vagy a cigány asszony átható hangjának köszönhetően-e, de valóban azonnal eltűnik ugyanazon az ablakon át, amelyen bejutott. Az esemény annyira megdöbbent mindannyiunkat, hogy a nővérnek hívnia kell az orvost, aki megelőző jelleggel mindenkinek nyugtatót ad.

Amint mindannyian kellően erősnek érezzük magunkat, spontán módon úgy döntünk, hogy 1945. augusztus 1-jén újra útra kelünk. Ugyanis megtudtuk, hogy már járnak vonatok Waren felé, így gyorsan letudhatjuk az út első szakaszát. Engem is annyira felbátorít a tervezgetés, hogy elhatározom, új ruhát varrok magamnak. A többiek eltulajdonítanak nekem egy kék-fehér kockás ágyneműhuzatot.

Nem én loptam, ehhez abszolút tehetségtelen vagyok.

Néhányan, akik már javarészt felépültek a panaszaikból, rendszeresen kirándulnak a városba, különösen Lola, a fiatal lengyel hölgy, aki valamennyire ért oroszul, így képes szóba elegyedni az orosz katonákkal. Ő szerzi be az ollót, tűt és cérnát, én pedig a pihenőidőkből varrogatom a ruhát, és végül el is készülök vele.

A megmaradt anyagokat kidobjuk egy utcai szemetesbe.

Ahogy más sorsfordító utazások esetében, beleértve a koncentrációs táborokba történő szállításokat, már nem emlékszem arra, hogyan jutunk el első állomáshelyünkre, a Müritz-tóhoz.

Emlékezni.

Elfelejtteni.

Úgy tűnik számomra, hogy – legalábbis bizonyos élethelyzetekben – inkább a kellemetlen élményekre emlékszem vissza, mintsem a szép vagy átlagos pillanatokra, ez ellentmond a többség tapasztalatának.

Emlékezni.

Mielőtt útnak indulnánk, védelmi útlevelet kell szereznünk az orosz parancsnokságon. Ezek az orosz és német nyelven íródott papírok a fasiszmus hivatalosan elismert áldozataiként díjmentes utazásra jogosítanak, illetve lehetőséget adnak arra, hogy bármikor igénybe vegyük az antifasiszta hatóságok segítségét.

Waren an der Müritzben, a Müritz-tónál várakoznunk kell a csatlakozó vonatra Berlin irányába. Akkoriban még nem létezett fix menetrend, így órákon át gubbasztunk a peronon. Krónikus hólyaghurutom miatt végül kénytelen vagyok felkeresni a pályaudvari mosdót. Amikor végzek, és el akarom hagyni a toalettet, legnagyobb rémületemre nem nyílik a retesz. Bezárva maradok, és attól tartok, hogy bármelyik pillanatban megérkezhet a csatlakozó vonat, amelyet le fogok késni.

Pánikba esem.

Levegő után kapkodok, összeszorul a torkom, hevesen kalapál a szívem: bumm-bumm-bumm-bumm. Próbálok úrrá lenni a légzésem felett, és igyekszem leküzdeni a félelmet. Összeszorítom a fogam. *Nyugodj meg, nyugodj meg* – bátorítom magam.

Mi történne, ha társaim nélkülüm szállnának fel, és magamra hagynának? Kétségbeesetten püfölöm a mosdóajtót, és segítségért kiáltozom. A gyomrom ég a rossz előérzetektől. Mi lenne, ha minden balul sülné el?

Mi lenne, ha...? Mi lenne, ha...?

Penész- és ürülékszag terjeng. Karomat keresztbe fonom, és egész testemben remegek. Mi történik most? Minden egyes pillanattal nő a kétségbeesésem, nem kapok levegőt, úgy érzem, megfulladok.

Mindazonáltal a barátaim, miután hosszú időn keresztül nem térek vissza, keresni kezdenek. Meghallják a segélykiáltásaimat, rám találnak, és értesítenek egy vasutast. Azonban neki sem sikerül kinyitnia az ajtót. Végül egy sürgősen odahívott lakatos tud csak kiszabadítani szorult helyzetemből. Amikor végre kijutok a mosdóból, hagyom, hogy a meleg szellő simogassa az arcomat.

Végül egy nyitott tehervonatra szállunk fel. Súlyos, girbegurba vasakkal van megrakva, amiket a romok közül gyűjtöttek be. Nagy nehezen

felmászunk a kupac tetejére, hogy viszonylagos kényelemben ülhessünk. Így dőcögünk Neustrelitz és Neubrandenburg felé, de nem emlékszem, melyik várost értük el először. Mindkét alkalommal le kell szállnunk, mivel a szerelvény rendkívül sokáig áll egy helyben. Az egyik ilyen megállónál együtt bemegyünk a városba, ahol sikertelenül próbálunk ételt koldulni. A helybélieknek is alig van valamijük, és nem akarnak vagy nem tudnak adni semmit. Számomra ez volt az első és utolsó alkalom, hogy ételért könyörögtem – rettenetesen éreztem magam, ezért úgy döntök, a jövőben inkább tovább éhezem, mintsem hogy még egyszer könyörögjek.

Nyilvánvalóvá vált, hogy a háború utáni időszak a német lakosság számára is rendkívüli megpróbáltatásokkal járt. Tanúja voltam, ahogyan a Vörös Hadsereg katonái lovas kocsival szállítottak burgonyát egy élelmiszerraktárba. Egy csoport német futott a zörgő kocsi után, bizonyára abban a reményben, hátha lehullik pár szem krumpli. Bevallom az igazat, nem tudtam sajnálni őket.

Végül egy pékségben sikerül szereznünk egy kis cipót, amely elegendőnek bizonyul Berlinig. Az országutak menekültekkel vannak tele. Sokan magukat fogják be a kocsi elé, mivel nem maradt igásállatuk. Mások talicskába vagy babakocsiba pakolják a holmijukat, és azt tolv haladnak tovább. A megtorlástól félve menekülnek az orosz megszállási zónából. A kultúrnemzet tagjai Oroszországban máshogy viselkedtek, mint amit civilizált módon elvárnánk, ezt persze a német lakosság is jól tudja. Nem meglepő hát, hogy sok német tart a győztesek bosszújától.

Berlinben egyetlen ép útszakaszt sem látok, mindent romok borítanak, az utcákon emberek bolyonganak céltalanul. Megkérdezzük, hol találhatunk olyan szállást, ahol pihenhetünk, és lehetőség nyílik étkezésre is. Olyan helyre irányítanak, ahol kizárólag keleti német menekültek kapnak elhelyezést. Koncentrációs táborok túlélőiként roppant kényelmetlenül érezzük magunkat, mivel túlszűfolt háromemeletes faházak fogadnak, hasonlóak a táborbeliekhez, és az ellátás csupán tizenöt deka kenyérből és céklalevesből állt. Azonnal továbbállunk.

Hosszú és fárasztó kerülők után a lerombolt görbitzi vasútállomás közelében végre rátalálunk egy befogadóállomásra, amelyet a Vörös Hadsereg hozott létre a koncentrációs táborok túlélőinek. A palotaszerű épületet egy német antifasiszta nő vezeti, aki három napon keresztül biztosít számunkra ellátást és szállást.

Alig tudjuk elhinni: márványlépcsők, értékes szőnyegek és tágas termek várnak. Még mindig azon tűnődöm, mire szolgálhatott ez a reprezentatív épület. Talán el is mondták, de már nem emlékszem. Szállásunk nem csupán szokatlan kényelmet és hasonló világlátású társaságot biztosít, hanem kiváló étkezési lehetőséget is. Jól látszik rajtam, hogy lágerviselt vagyok, pedig azóta két és fél hónapon át kórházi kezelésben részesültem.

Mivel Ravensbrückbe érkezésemkor levágták a hajam, azóta alig nőtt vissza, így nem tűnhetek különösebben nőiesnek. Miért alkalmazták a német hatóságok ezeket a kényszerintézkedéseket a foglyokkal szemben? Tagadhatatlan, hogy gondot jelentenek a tetvek, de ezek elsősorban ruházaton élő paraziták. Mindenesetre a hónapokig tartó alultápláltság és éhség nem kedvezett a hajnövekedésemnek.

„Palotánk” meglepő módon szinte teljes mértékben megúsza a bombatámadásokat. Azonban csak majdnem, hiszen azon az oldalon, ahol a mosdók találhatók, az egész épület sarka a földszinttől egészen a tetőig nyitott maradt. Maguk a mosdók szerencsére működőképesek – ráadásul csodás kilátás tárul az utcára!

Fájdalmas módon tapasztalok meg egy további, alig észlelhető rombolást, amikor leülök a vécére: a már megrepedt csésze porcelánja szét-törik harmincnégy kilogrammom alatt, ami vágott sebet eredményez.

Ezek az apróságok eltörpülnek amellet, hogy itt végre biztonságos menhelyre lelünk, ahol kipihenhetjük az eddigi utazás fáradalmait. Vastagon zsírozott fehér kenyeret, csodálatosan friss piros paradicsomot és édes, mazsolás tejberizst kapunk, mellé pedig igazi kávébabból készült tejeskávét.

Tágas szobánkban mind a négyünknek külön ágy jut. Csatlakozik hozzám, Neufeld Zsuzsihoz és Babához egy budapesti zsidó asszony, Einzig Gabriella. Amikor a harminckilenc éves asszonyt letartóztatta

a Gestapo az utcán, a férjét már munkaszolgálatra hurcolták, míg két kisfiukat a nagymamánál rejtették el. Megkezdődött a gettósítás és deportálás folyamata, amely az elnyomás, üldözés és megalázás keserű útját jelentette számunkra is. A felszabadulást követően Gabriella minden gondolata és érzése arra irányult, hogy vajon túléltek-e gyermekei, férje és édesanyja. Miután meghallgattuk a történetét, annál inkább kívánjuk neki, hogy ne csalatkozzon reményében, és mielőbb újraegyesülhessen a családjával.

Miután kellően erősnek érezzük magunkat ahhoz, hogy ne töltsük az egész napot kényelmes „palotánkban”, elindulunk a városba, hogy lehetőség szerint felkészüljünk az utazásra. A hozzánk hasonlóktól kérdezzük, hol kaphatnánk valami ennivalót az útra.

Következő úti célunk Prága lenne.

Nehéz meghatározni, milyen útvonalon tudunk eljutni oda, illetve mennyi időt vehet igénybe az utazás. Úgy számoljuk, hogy mindannyiunk számára legalább egy kenyeret kell vásárolnunk az útra. A városban megismerkedünk egy megbízhatónak tűnő illetővel, aki azt mondja, hogy Berlin közelében létezik egy kis üdülőhely – sajnos elfelejtettem a nevét, noha ismert hely –, ahol amerikai katonai bázis működik, és onnan rendszeresen repülőjáratokkal viszik ki a náci áldozatokat Amerikába.

Csupán be kell jelentkezni a katonai hatóságnál. Természetesen ezt meg szeretnénk volna nézni, ezért elindulunk oda, bár az útitervünk figyelembevételével ez nem egyszerű döntés.

A terület nagy része romos, és menekültek lepték el, mégis látszik, hogy valaha rendkívül szép és idilli vidék lehetett. Valóban létezik egy szögesdróttal körbevett amerikai katonai bázis, ahol ideiglenes jellegűnek tűnik a pár kőépület körül felállított rengeteg sátor. A fegyveres őr, aki a büszkén lobogó csillagos-sávós zászló alatt teljesít szolgálatot, senkit sem enged be a táborba. Nyilvánvalóvá vált, hogy innen nem fognak minket Amerikába repíteni. Miután tisztázódott a kérdés, azonnal visszaindulunk Berlinbe.

Másnap ismét szembesülünk a kihívással, hogy élelmiszert szerezzünk az utazáshoz. Egy széles sugárúton észreveszünk egy faoszlopra rögzített,

hevenyészett táblát, amely messziről hirdeti angolul és németül, hogy itt kezdődik az amerikai zóna.

Mivel nem derül ki, hogy tilos lenne átkelni a határon, folytatjuk utunkat, és hamarosan eljutunk az amerikai konzulátus épületéhez. Talán itt van az amerikai katonai igazgatóság vagy az amerikai nagykövetség is. Nem emlékszem pontosan. Ide könnyedén bejutunk.

Mivel beszélnek németül, zökkenőmentesen zajlik a kommunikáció. Kifejtem kérésemet, türelemmel meghallgatnak, ám közlik: „Nem felelnek az utazási költségeinkért.” Így ismét üres kézzel állunk egy fárasztó nap végén – az az egyetlen vigaszunk, hogy a szálláshelyünkön megfelelő ellátást kapunk. „Valahogy csak megoldódik” – nyugtatgatom magamat és a többieket.

Hamar kiderül, túlságosan optimista voltam: másnap reggel alig tudok felkelni a fájdalomtól. Teljesen kimerítettek az előző két nap megtett hosszú séták, és annyira súlyosbodott a régi láb- és hátfájásom, hogy még csak gondolni sem tudok az utazásra. A német antifasiszta azonnal értesíti az orvost, aki Aspirint és kámforos kenőcsöt ír fel nekem. A szállásadó személyesen intézi a recept beváltását, és ő ken be a gyulladáscsökkentő kenőccsel is. Rendkívül hálás vagyok neki, áldozatosan gondoskodik rólam, és közli, hogy még négy napig maradhatok, hogy kipihenhessem magam. A többieknek azonban azonnali távozásra kell készülniük.

A lányok ragaszkodnak ahhoz, hogy ne hagyjanak magamra, mivel betegen és egyedül nem tudnék hazajutni. Végül az asszony beleegyezik, hogy mindannyian maradhassunk. Gyorsan eltelik a négy nap, mennem kell, még ha minden lépés fájdalmakkal jár is. Esküszöm, nem tudom megmondani, mennyi ideig tartott az út Prágáig. Nem emlékszem arra sem, mit ettünk. Talán a német nő adott valamit útravalóul? Erről nincs emlékem.

Az útitársaim mindig helyet biztosítanak, hogy kinyújthassam a lábam, tudják, mennyire szenvedek. Szerencsére nincs túl sok utas.

Emlékszem arra a pillanatra, amikor megállt a vonat. Hatalmas térség tárult eléem, ameddig csak elláttam csupán romok és gyárkémények

emelkedtek ki belőle. Ez volt Drezda. Továbbhaladtunk. Nem tudom megmondani, mennyi ideig utaztunk még ezután.

Silberstein Dezső megkérdezi, ismerem-e Scheer Izidort Nagykárolyból. Ez az első alkalom, amikor ezt a nevet hallom. A vonat továbbhalad a lerombolt Európán keresztül.

Megérkezünk Pozsonyba, ahol a vonat hosszabb időre megáll. A lányok javasolják, hogy szálljunk le, és sétáljunk egyet a peronon. Egyszer csak egy fiatal férfi lép hozzánk, aki szintén lágerből szabadult. Bemutatkozik: Braun Feri Szatmárból. Megkérdezi, hová valósiak vagyunk. Amikor megtudja, hogy Nagykárolyból származom, elmondja, hogy a nagybátyja is onnan való, és Farkas Jakabnak hívják. Erre rávágom, hogy Farkas Jakab az én nagybátyám is. Így kiderül, Braun Ferivel rokonok vagyunk.

Folytatjuk utunkat Prága felé, ahol megszállunk. Vöröskeresztes küldöttség vár ránk, nagy kosarakban vajjal kent kenyér van náluk, és forró kakaóval kínálnak nagy tálcákon, vastag porcelánbögrékben. Annyit ehetünk-ihatunk, amennyit csak kívánunk. Nem csupán az étel nyújtott örömet számunkra, hanem az is, hogy ilyen szeretetteljes bánásmódban részesültünk.

Prágában meglepetésemre megtudom, hogy noha minket Magyarországról deportáltak, Nagykároly immár Romániához tartozik. Először a magyar nagykövetséghez indulunk. Az út során találkozunk egy pocakos idős úrral, aki kopott kabátot visel. Azt tanácsolja, hogy keressük fel a román nagykövetséget, és a problémák elkerülése érdekében az utcán ne beszéljünk se németül, se magyarul. Ennek megfelelően a román nagykövetség felé vesszük az utunkat, és román nyelven folytatjuk a beszélgetést. Prága gyönyörű város, amely nem mutatta a bombázások nyomait. A román nagykövetségen találkozunk egy fiatal tiszttel és egy elegáns, hosszú, fekete hajú hölgygel. Egy tágas szobába vezetnek minket, ahol zongora is áll. Leülünk a parkettára, talán matracra vagy takaróra.

Az étkezés céljából a Caritas intézménybe irányítanak minket, amelynek megtalálása nehéznek bizonyul. Villamosra szállva szeretnénk megkérdezni a villamosvezetőt, a jól öltözött és kedves fiatalembert, hogy

miként juthatnánk el a Caritasba. De nem tehetjük sem németül, sem magyarul. Társaim azt javasolják, hogy próbáljunk franciául kommunikálni. Velem ellentétben a fiatalember valóban beszél franciául, még hozzá rendkívül jól. Elmagyarázza, hogyan jutunk oda, és „mademoiselle”-nek nevez.

Hirtelen valaki lettem.

Léteztem.

Nem tárgy vagy állat voltam.

Nem olyasvalaki, akit meg akarnak ölni, nem olyasvalaki, akit gyűlölnék.

Ember voltam.

Ember.

Visszatértem a világba.

A civilizációba.

Elakadt a lélegzetem is.

Úgy éreztem magam, mintha egy másik bolygón lennék, távol a koncentrációs tábortól és a krematóriumtól.

Mademoiselle.

Leszállunk a villamosról, és egy sor gyönyörű villa tárul elénk. Minden erkélyen élénkpiros muskátli virít. Csak állok ott, és nézem, képtelen vagyok továbblépni. Ebben a pillanatban tudatosul bennem, hogy a szemem éhezi a szépséget.

Pislogok.

Mennyi ideje már, hogy csupán rémületet és halált láttam?

Több mint egy éve.

Egy örökkévalóság.

Újra villamosra szállunk, de mindig oda jutunk vissza, ahonnan elindultunk, nehezen tájékozódunk. Gyalogolunk egy darabig, majd megszólítok egy idősebb urat, ismét franciául, hogy mutassa meg nekünk az irányt. Szívélyesen magyarázni kezdi, de mikor meglátja kétségbeesett arckifejezésünket, kézen fog minket, és elvezet a Caritas kapujához.

Kétségbeesünk, mivel attól félünk, lekéssük az ebédet.

A körbefutó folyosón gyertyák világítanak. Szobrok és szentek képei díszítik a falakat. Mindig is félelmet éreztem e misztikus vallási szimbólumok iránt.

Nagykárolyban életem során mindössze egyszer jártam a katolikus templomban. Ott is számos szobor meg kép volt, és orgona meg magas kupola – attól tartottam, rám fog omlani, amitől nagyon megijedtem.

A Caritasban is félelmet érzek, de itt legalább ételt fogunk kapni.

Éhesek vagyunk.

Sosem fogok ételt kidobni.

Sosem fogok ételt pazarolni.

Soha.

Rendkívül hosszú terített asztal fogad. Sokan ülnek körülötte, és esznek, de folyamatosan csatlakoznak hozzájuk továbbiak is. Apácák szolgálják fel az ételt. Nem csupán zsidók vannak jelen. Egyesek keresztet vetnek és imát mondanak.

A legfinomabb a mély tálban, bőséges adagban felszolgált sonkakocka. Olyan ízletesnek bizonyul, hogy azt gondolom magamban: soha nem leszek képes ilyen különleges finomságot főzni. Csodálatos az íze, egy darab mennyország.

Vacsorát is csomagolnak nekünk. Ennek ellenére elmegyünk a vasútállomásra, ahol folyamatosan osztanak ételt. Szeretnénk tartalékként magunkkal vinni.

Másnap ellátogatunk egy hivatalba, ahol kapunk pár cseh koronát.

Próbálom felidézni, mennyit, de sajnos elfelejtettem. Talán azért nem emlékszem a pontos összegre, mert nem tudtam elkölteni, mivel mindent csak jegyre lehetett beszerezni. Kizárólag sört lehetett jegy nélkül venni. A kapott pénzt nekiadom egy zsidó fiatalembernek.

Ezenkívül kapunk egy rózsaszínű papíron kiállított igazolást is. A nevünk és a dátum szerepel rajta, és azt bizonyítja, hogy jártunk Prágában.

Három nap elteltével továbbutazunk Budapestre.

Ott egy zsidó bizottság vár ránk. Az állomáson kapunk valamit enni, számunkra ez a legfontosabb.